

שיח גלריה במסגרת התערוכה " ואיך קרה? " של רונית אגסי ואפרת נתן | דברים - עידית לבבי גבאי |

לפני שאשפוך פה מילים, אני רוצה להאיר ולהעיר על הקושי והפער המובנה במפגש השפות – המילולית והחזותית. ועל תקלו ראש בדבר האפשרות, הנראית פשוטה, לביצוע דילוג מהיר ובניית הסבר וגשר מילולי אל השפה הפלסטית- חזותית .

באופן כללי השפה הלא-מילולית היא קדומה יותר בהתפתחותו של הילוד האנושי. כך שמי שיצירתה אינה מילולית... כנראה שהיא נוגעת ונובעת מתקופת חיים מוקדמת.... ו/או שיש בה גם מימדים פוסט-מילוליים... כלומר שהיא אוהזת ומנכחת חוויות קיומיות שגם רשת מילים משוכללת אינה מסוגלת לסמן.. ויש בה 'חורים'... או כמו שנהוג לומר.. חוויות שהן מעבר למילים ושהשתיקה יפה להן.

לאחרונה חזרתי לחשוב, עם לא מעט פליאה, על אותה תחושת שותפות ו'אֶחָיוּת' שצפה בי כל פעם מחדש בשיח ומפגש עם יוצרים ובעיקר יוצרות - 'בנות קיבוץ'. עברו 16 שנים מאז התערוכה " לינה משותפת-קבוצה וקיבוץ בתודעה הישראלית" שיזמה, אצרה והובילה טלי תמיר... וחשוב לשים לב גם לכותרת המשנה שנתנה טלי לתערוכה זו. שכן התערוכה אמנם רצתה לתקף ולהצביע על קווים משותפים בשפתן של יוצרות ויוצרים שהתחנכו בבתי הילדים בחינוך המשותף. אולם רבים לא טרחו להעמיק במחקרה של תמיר שכיוונה להיגד כללי יותר על החברה הישראלית ויסוד 'הקבוצה' כיסוד מהותי בה ובצירי התנהגותה ומופעיה.

במאמרה, בקטלוג התערוכה, תמיר מצביעה על עבודת הגופיות-ארנבות של אפרת מ-1976, שאז עוד כללה שש גופיות (שישיה), ושבתערוכה זו הפכו לחמישיה, כמייצגת תבנית בסיסית בבית הילדים בקיבוץ. היא מכנה קבוצה בסיסית זו " 'דבוקה' שאינה ניתנת להפרדה." כלומר, אחד מהיגדי התערוכה היו שבתבנית הבראשיתית, הרגשית והזהותית, העמוקה שלנו קיימת קבוצה. ראו איזה דרך עשתה עבודה זו של אפרת שסיפוריה, אחרי 45 שנה, נפתח לפנינו ונפרט לפרטיו כשהוא מכיל הפעם גם את סיפורן של האימהות באירוע הטראומטי והמכונן שאירע באחד מהלילות בשנת 1948 בבית הילדים בקיבוץ כפר רופין כשהאש שפרצה בו עוד לוהבת ומלחכת בגבולות המפגש בין היצירה לזיכרון.

אני רוצה להגיד כמה מילים על הילדות בקיבוץ והתפתחות במרחבי השפה:
אני אוהבת להסתכל על ביוגרפיות של אמנים ואמניות ולשאול (גם את עצמי)
איך ולמה הילדה – נערה – האישה הזאת הגיעה לאמנות פלסטית? לשפת החפצים והחומרים?
מדוע אלו נענים לה יותר מהמילים .. מהמנגינות...מהתנועות?
אחת המסקנות היא שאם אדם מגיע לבטא את עצמו במדיה/שפה מסויימת סימן שהיא כנראה הכי **קריטית לו**. ואפשר גם לנסות ולחפש את התשובות והמפתחות לשאלות אלו **בשחר הילדות המוקדמת**.

במחשבותי ובחקירותי שאלתי את עצמי באיזה מרחבי שפה פעלנו והתפתחנו?
איך, מתי, ועם מי דברנו ושוחחנו ?

ואפיינתי 3 מרחבי שפה שאחד מהם הוא בחזקת **נעדר** :

1. האחד - **שפת המטפלת** – שפה פונקציונאלית – שמתפעלת אותך בסדר היום ובקצב הזמנים .. תקומי...תלכי...תבואי...תשני...וכד'
2. השני- **שפת המורה / המחנך/ת / המדריך בתנועה** – שפה המקנה ידע, מכוונת לערכים שפה אידאלית ואידאולוגית גבוהה

3. **השלישי – הנעדר** – שפת הרגש, השפה האינטימית, שפת ההתלבטות, ההרהור, השאלה, השיתוף בפחדים ובחרדות = השפה שאמורה להתפתח בין אם לבת בין אב לבת ... בין ילדה למבוגר שמאזין לגמגומיה, לחיבוטיה ולתנועותיה.

גדלנו בתנאי הפרדה מעולם המבוגרים = באיזולציה .

הקשב המתבונן, החוקר, היוצר את הקשר האינטימי עם העולם, היה יותר דרך החושים, דרך העיניים ופעולות הגוף ופחות בשפה המילולית... היינו קרובות לצמחים, לחיות ולציפורים, לחומרים, לקירות ולחפצים....רונית בסרט 'בית הילדים' אוספת עלים ובתערוכה פה נראית לי כ'עכבישה קסומה', ארְכָּנָה המיתולוגית, הטוֹנָה ולוכדת בין קוריה רגעי חיים מהבהבים ..

גדלנו במרחב 'שבטי' - בקבוצה אנושית מובחנת - אידאולוגית ואקטיביסטית ...בה חשוב לדעת לפעול ופחות לעצור ולשאול ... בגידול הציוני-חקלאי שצמח בבתי הילדים גדלו ילדים וילדות עם כישורים מוטוריים מפותחים ותנועה במרחב... ובכלל היו לנו יותר שעות חצר מאשר שעות בית.

ופה אני נכנסת ורוצה לדבר על הכלי החינוכי שהתפתח בתורת הגן הקיבוצי והוא - 'חצר הגרוטאות'. מלכה האס חברת קיבוץ שדה אליהו היא מחנכת וחוקרת של התפתחות הילד בעלת שם עולמי. היא נולדה בברלין ב-1920 והיום היא חיה בקיבוצה - בת 101. מלכה לימדה שנים רבות במכללת אורנים. רעיונותיה ומחקריה נפוצו והשפיעו רבות על החינוך בתנועה הקיבוצית על כל גוניה והיא גם זאת שניסחה את העקרונות החינוכיים של 'חצר הגרוטאות'. ההתבוננות ב'חצר הגרוטאות' עשויה להרחיב את הדיון ואולי לעזור לנו למצוא מפתח או שניים ביצירתן של רונית ואפרת...שהרושם הראשוני המתקבל מתערוכתן המשותפת הוא – **שהשתיים מדברות בשפת החומרים והחפצים**.

אני רוצה להקריא לכם קצת מהכתובים שמצאתי על אפיוניה ומטרותיה של 'חצר הגרוטאות':

כותבת החוקרת עינת אמיתי בקטלוג התערוכה 'שי לילדינו' שהוצגה ב-2012 במשכן לאמנות בעין חרוד.

[...] יש בחצר פריטים צבעוניים רבים,

אך גוברים בה גוונים חומים ואפורים מודרגים. תפקיד החצר לפתח בילדים רגישות חזותית ואבחנה דקה, במקום תפיסת הרועש והמגרה בלבד. לכל חפץ וחפץ הציפוי החיצוני, הטקסטורה המיוחדת שלו ואחרי שהילדים לומדים להכיר אותו תוך כדי מישוש, הם מבחינים בטקסטורה על ידי ראייה בלבד. הילדים רואים את תכונות החומרים והשתנותם, כאשר הזמן, מזג האוויר ופעילותם הם משפיעים עליהם.

לכל תהליך עבודה בסביבה ולכל חוויה של הילדים יש הרבה בתכולת החצר. הפעילות בכל החפצים הממשיים האלה מאפשרת לילדים יתר התמצאות בעולם המבוגרים. כל הכלים והאביזרים ששמשו את המבוגרים, נתונים עכשיו בידי הילדים, היכולים לעשות בהם ככל העולה על רוחם: להרוס ולבנות כאחד. הם יכולים לבטא בהם את רגשותיהם הדו-ערכיים כלפי עולם המבוגרים ולהביע תוקפנות והזדהות כאחד.

ממה מורכבת חצר גרוטאות וכיצד היא מתנהלת?
חצר הגרוטאות מכילה ארבעה סוגי פריטים. לכל סוג תפקיד משלו:

- 1. בסיסים** – גופים גדולים, כבדים ויציבים הניתנים לניוד ולצירוף. הבסיסים מזמנים לילדים אתגרים מוטוריים ועיצוביים שאינם קיימים בתוך הגן.
 - 2. חפצי שימוש מוכרים** - אביזרים וחפצים שיצאו מכלל שימוש בעולם המציאות הממשי, הן בעולמם של המבוגרים והן בעולמם של הילדים. לאביזרים אלו צורות, מרקמים, צבעים וגדלים שונים ומגוונים.
 - 3. פריטים בלתי מוגדרים** – פריטים שאינם בהכרח חפצים מזוהים, שבתכונותיהם החומריות מגרים את הילדים לחקר וליצירת צירופים מעניינים.
 - 4. חומרי ניסוי** – חומרי פסולת מהתעשייה ומהטבע המשמשים חומר גלם למשחק, ניסוי מדעי ועיצוב אמנותי.
- חצר גרוטאות מטופחת מכילה את כל ארבעת סוגי הפריטים באופן מאוזן.

כלומר עולם המסרים של המבוגרים בחצר החקלאית הקיבוצית עובר ונמסר לילדים ב'חצר הגרוטאות', ב'שפת החפצים' המרמזים ומהדהדים את עולם המבוגרים. ועוד כותבת אמיתי על הסייגים ביחס ל'בחצר הגרוטאות':

ישנם רק סייגים מועטים לדברים שאין להביאם לחצר: אחד מהם היא אסלת בית שימוש שנראתה באחת החצרות. כאן מופעל הכלל המוכר לנו מעקרונות הגשת החומרים: תנאי הפעילות של הילדים צריכים לאפשר להם ביטוי יצרי, אך לא לדחוף אותם לכך. החצר אמנם מאפשרת לילד בגיל הגן פורקן ליצריות, אך היא יוצרת לו סביבה העשויה להביא אותו לידי ריסון ועידון היצריות והפיכתה ליצריות.

בדור של סבתא שלי, סוניה החלוצה, קראו לזה **חינוך לסובלימציה**.

ומבחינת תולדות האמנות, ובאופן הופכי, דווקא 'ממציא' מושג ה'רָדִי מִיִּיד', האמן הצרפתי **מרסל דושאן**, הכניס והציג במוזיאון, ב-1917, מְשִׁתָּה ציבורית לה קרא 'מִזְרְקָה'... ובכך פתח מהלך גדול... אבל המוזיאון והגלריה הם כבר 'חצר המשחקים' שלנו- המבוגרים.

אם כך, ובקורטוב של הומור, ניתן לומר שרונית ואפרת הפנימו היטב את החינוך שקבלו בילדותן המוקדמת והן בוגרות מצטיינות של מלכה האס.

* עד כאן דברי ותרומתי לשיח בשלב זה ... בסיום המפגש אקרא ואקדיש לרונית ואפרת חברותי קטע ספרותי מיוחד שמצאתיו מתאים ליום חגיגי זה.

לרונית ואפרת מתוך:

מסעי גוליבר (באנגלית: Gulliver's Travels) מאת ג'ונתן סוויפט, סופר, משורר ומסאי ממוצא אירי-אנגלי. המהדורה הראשונה של הספר יצאה לאור בשנת 1726 בשם: "מסעות אל כמה אומות נידחות בעולם"

פ ר ק ח מ י ש י

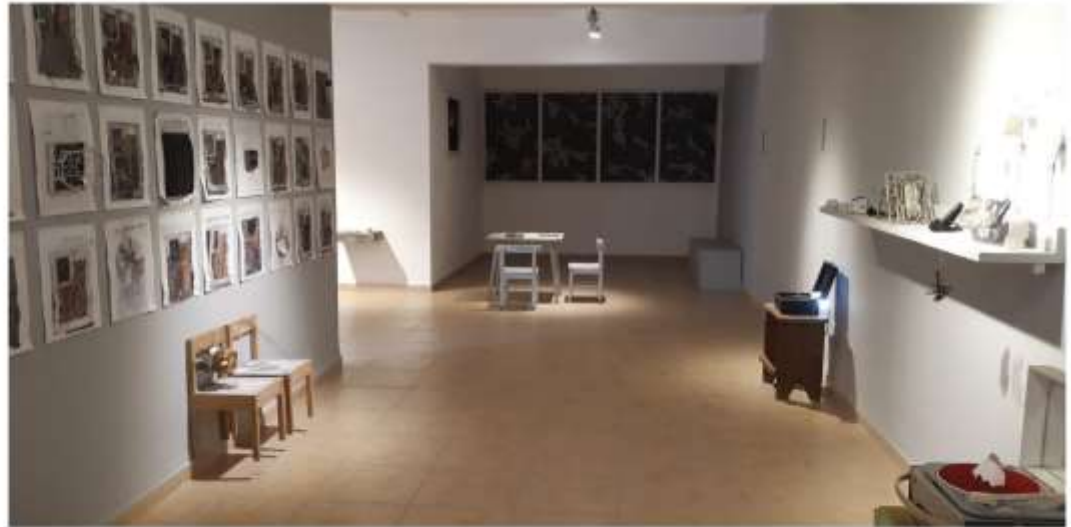
גוליבר מבקר בבית המדרש הגדול בלאגאדו — תיאור בית-המדרש לפרטיו — המלאכות אשר עשו בהן המורים

אחר הלכנו אל בית הספר ללשונות, שם ישבו שלושה חכמים ויביאו עצות במה לתקן את לשון ארצם. העצה הראשונה היתה לקצר כל אומר ודברים בהמול את המלים בעלי הברות רבות עד היותן הברה אחת לבדה, ובהסיר את הפעלים ואת מלות-החיבור והכנויים, כי הנה כל הדברים אשר יעלו על לב איש הם באמת אך שמות לבדם.

העצה השניה היתה לבלתי דבר עוד כל דבר; היועץ עמד על זאת גם למען הבריאות גם למען הקיצור. כי הלא גלוי וידוע, כי כל דבר אשר אנחנו מדברים, אוכל מעט מן הריאה ועוזר, אפוא, לקצר את ימינו. ובהיות המלים אך שמות-חפצים, טוב לכל האדם לשאת בידו את החפצים הדרושים לו למען הביע את ענינו אשר ידבר בו. הדבר היה קרוב להעשות, לטוב לבריאות ולהמעיט עמל וטורח, אך הנשים והבוערים בעם הקימו שאון ויאמרו לעורר את כל העם למרוד, אם לא יתנו אותם לדבר בפיהם ובלשונם, כאשר עשו אבותיהם; זה דרך ההמון תמיד להתקומם כאויב לחכמה ולמדע. ואולם רבים מן החכמים והנבונים מחזיקים בדרך החדשה הזאת, להביע את אשר עם לבבם לא בארשת שפתים כי אם בחפצים; רק תקלה אחת בדרך הזאת, כי אם יש לאיש רוב מעשים ורוב ענין, עליו לשאת על שכמו צרור חפצים רבים, אם לא תשיג ידו לקחת לו משרת אחד או שנים לשרת אותו. פעמים רבות ראיתי שנים מן החכמים האלה רובצים כמעט תחת משא צרורם, כרוכלים בארצנו; ובפגשם איש את רעהו ברחוב, יורידו את הצרור מעל שכמם, יפתחו את אמתחותיהם והיה להם שיח ושיג יחדיו כשעה אחת, ואחר יעמסו את חפציהם ואיש את אחיו יעזרו לשום את המשא על שכמם, ונפרדו והלכו לדרכם.

אשר לשיחות קצרות — יוכל כל איש לשאת חפצים בחיקו ותחת אצילי ידיו, די צרכו; ואילו בביתו הן לא תקצר ידו. על כן החדר אשר ייועדו בו החברים המדברים בלשון-חכמה זאת מלא חפצים וכלים מכלים שונים, אשר נבחרו ונערכו להכין חומר למדברים בלי ניב שפתים.

עוד תועלת גדולה בלשון החדשה הזאת, כי תוכל להיות ללשון כללית, ושמעו אותה כל עמי התרבות, אשר עליהם וחפציהם דומים, או כמעט דומים אלה לאלה ואשר על כן בהראותם אותם איש את רעהו יראו ויבינו את שיחם על נקלה. על פי הדרך הזאת יוכלו צירי הממלכות לבוא בדברים עם מושלים ועם שרים במדינות נכריות, אשר אתלשינו אינם שומעים.

**יום שבת, 24/7/21 בשעה 11:00 פתיחת הגלריה
ובשעה 12:00 במועדון לחבר (מבנה חדר האוכל)**

שיח גלריה עם האמניות רונית אגסי ואפרת נתן על התערוכה

"ואיך קרה?"

בהשתתפות האמנית עידית לבבי-גבאי

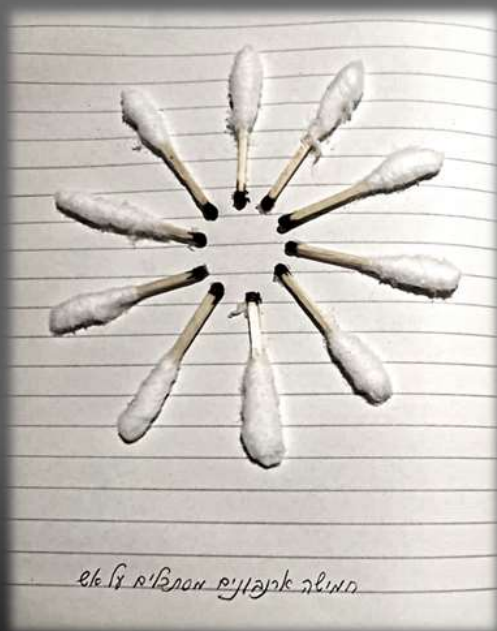
ליצירת קשר: יונית 052-3864955, מירי 052-2485391

מימין לשמאל: עידית לבבי-גבאי, אפרת נתן, רונית אגסי

אפרת נתן

" ואיך קרה ? "

'חמישיה' 2021

רונית אגסי

" ואיך קרה ? "

מגילן, 2021